

JOAN-ELIES ADELL

Res no és personal

Res no és personal

© del text: Joan-Elies Adell, 2018

© del pròleg: Francesc Gil-Lluch, 2018

© d'aquesta edició: Edicions Saldonar, 2018

Primera edició: juny del 2018

Publicat per Edicions Saldonar

Alfàmbra, 16, 5è 2a

08034 Barcelona

edicions@saldonar.com

www.saldonar.com

Edició i producció: Francesc Gil-Lluch

Disseny de la coberta: Enric Muñoz

Maquetació de l'interior: Octavi Gil Pujol

Impressió: BookPrint

Distribució: UDL

IBIC: DCF

ISBN: 978-84-945078-6-1

Dipòsit legal: B-29968-2017

Imprès a Catalunya · *Printed in Catalonia*

Edicions Saldonar és membre de l'associació d'editorials independents

Llegir en Català, juntament amb Alrevés/Crims.cat, L'Avenç,

Birabiro Editorial, El Gall Editor, Les Hores, Edicions del Periscopi,

Raig Verd Editorial, Sembra Llibres i Tigre de Paper.

Tots els drets reservats. No es pot reproduir cap part d'aquest llibre,
per qualsevol mitjà, sense el permís d'Edicions Saldonar.

*A Carles Santos i Sebastià Miralles,
in memoriam,
vinarossencs d'art endins.*

«Qué es el amor, si nada es personal, y todo cuerpo
es tiempo y hambre y sueño y alguna vez deseo».

RAMÓN SANZ

«Diré el que em fuig. No diré res de mi».

GABRIEL FERRATER

Taula

No em basta l'escandall,
pròleg de Francesc Gil-Lluch, 11

PART PRIMERA, 17

PART SEGONA, 39

PART TERCERA, 53

EPÍLEG, 69

No em basta l'escandall

He llegit una, dues, tres vegades, potser alguna més, el manuscrit original de *Res no és personal*, l'últim llibre de Joan-Elies Adell: primer com a lector de poesia, després com a editor i finalment amb la intenció de buscar el fil que em servís per escriure aquest pròleg. En faré més, de lectures, i sé que, amb el temps, cada vegada el poema serà millor. Segur que sí.

De vegades, mentre llegim, perseguim unes paraules, una frase o una idea perquè ens obrin el camí de la lectura, i ens la condicionen i ens fan d'eix. Com si fos la brúixola que ens marca el nord, i ens permet mirar el que ens ensenya el paisatge mentre anem passant, sense por de perdre'ns.

Aquesta vegada ho he tingut fàcil: al cap de poc de començar, en un dels primers versos d'aquest llarg poema en quatre parts, escrit en octosíl·labs, he trobat la «meva» pregunta, la que m'ha fet parar i tornar-la a llegir fins que l'he metabolitzat: «Qui ets tu ara?». Aquest *tu* és personal i és genèric. Confesso que, per sort, m'ha orientat i m'ha ajudat a fer-me «meu» el poema.

És un lloc comú afirmar que, igual que en la narrativa, en la poesia hi ha autors que escriuen al llarg de la vida un sol poema, que es va modulant i augmenta amb les aportacions dels versos de cada llibre nou. Si això és així —i no dubto que ho sigui—, els de *Res no és personal* es dipositen sobre el substrat del llibre

anterior de Joan-Elies Adell, *Escandall* (Metemora, 2014), i el fan créixer. Aquesta orientació sembla que ja l'havia donada el poeta i prologuista d'aquell volum, Iban L. Llop, quan comentava un altre text d'Adell, *La degradació natural dels objectes* (Proa, 2004), dedicat al record de l'avi patern.

Escandall, d'altra banda, és un llibre fabulós, emotiu en la contenció amb què s'hi expressa el relat de la pèrdua de la memòria del pare, que s'extingeix a poc a poc davant dels nostres ulls i perviu per sempre —tot i que el sempre no deixa de ser provisional— en la del fill.

Té un vers, entre molts d'altres, que perdura: «A qui pertany el present que ja has oblidat?».

Ara i aquí, en els versos nous, ens trobem, però, en oposició al tema de la degradació que pateix la memòria, amb el de la tria deliberada dels elements del passat que han de quedar fixats sobre el paper i que s'han de transmetre. Perquè són, segurament, els que fan que el poeta mateix sigui «ell ara», els que en conformen la identitat, sempre difícil d'agafar amb les mans. Un poeta que selecciona fets biogràfics amb aparença de realitat per fundar el seu món.

Però aquesta tria de la mirada, retrospectiva i introspectiva, es fa aquí —m'agrada creure-ho— seguint un patró que ens marca els versos d'Ausiàs March que havíem repetit tantes vegades, ja sigui a Vinaròs, a ca l'avi, o a l'Alguer, davant d'una pizza d'aquelles que venen per metres, allà vora mar. Escrivia això, el de la Safor:

Llir entre cards, no em basta l'escandall
per trobar fons en la vostra estima
i, quan vos llou, no trop raó ne rima
de què em content, e per ço jo me'n call.

L'escandall, una eina de pescadors imprescindible fins no fa gaires dècades, serveix per determinar la fondària del mar, per saber on s'han de calar les peces, però en mans d'Adell no sabem si és suficient, si basta per apamar tota l'extensió del fons:

Soc un vers que ningú ha sabut
memoritzar, escumall d'un líquid
que mai no extraurà la bromera
cabdal, bàsica, del record.

I és aquest esperit, el de la tensió de les paraules per comunicar l'essència, un dels estrats de lectura del poema:

[...]. Necessito, com per
desxifrar aspectes passats,
ulleres de graduació,
i poder treure'n l'entrellat.

O bé:

És també això la poesia,
enllumenar amb poques paraules,
amb el llantió del llenguatge,
la fondària d'una mar
de ningú, que sorruda frisa
per deixar-nos-hi sense parla,
malgrat les pròpies paraules?

Aquí es crea una biografia feta de fragments, de retalls, des de la infància, passant per l'adolescència, fins a la maduresa, a tocar de la cinquantena.

Uns primers anys de vida amb un paisatge local ja mig devorat per l'expansionisme turístic —els forasters no en tenien la culpa—, en què les sabatilles per anar a llaurar són de plàstic i a la platja del Saldonar —o del Barco de Vadoret— s'acumulen ampolles i llaunes rovellades, on el primer desig és per una pell de noia estrangera i on els pares comanden el timó amb humilitat i senzillesa.

Hi ha la consciència, alhora, de viure un temps de transició en què encara perviu, malferit, el món antic, amb costums ancestrals que es repeteixen per última vegada, sota la mirada del Papa Luna des de Peníscola, un mite fundacional envoltat d'hotels tancats i buits en una carretera que no porta enlloc.

I ja en la maduresa, en el present, amb els ulls reflectits a l'espill embafat, es viu amb el sentiment de pèrdua de la vida no compartida, i per tant no recordada, amb un peu a l'Alguer i l'altre a Barcelona, mig habitant una línia aèria que de cop Ryanair cancel·la, amb una filla en una ciutat, un fill en l'altra:

[...] quins records tindràs d'una llarga
infantesa en què has crescut
amb tota una mar entremig
que ens ha separat, allunyats
tu de mi, jo de tu.

Sempre, això sí, vivint de prop la tendresa de la infància immaculada, adorable i comuna, de jocs intranscendents que comuniquen el món present —el del Lego i el de Star Wars—, i són un presagi de com, per continuar el cicle, establiran de nou les bases de la memòria futura. Amb la barca fondejada, ara com ara, en una platja sarda, al costat de la *ragazza* que bevia el còctel artificialment exòtic.

És aquesta continuïtat, tan fràgil i sovint tan esquerra, la que escriu l'argument de la vida.

No sé si era la intenció de Joan-Elies Adell —segur que no—, però m'hi fa pensar una imatge molt poderosa del llibre, una gran metàfora d'aquelles tan implacables que et fan tota la companyia durant molt de temps, de les que no vols oblidar mai: la contemplació contemporània, des de l'avió, de dues postes de sol, a Càller i a Barcelona, l'una a llevant, l'altra a ponent. És la imatge neta, em sembla, de la fragilitat i la pervivència, del poder de la paraula per recrear i establir la realitat, i sobretot per compartir-la.

Per acabar:

Crec que som molt afortunats —molt— de poder llegir, encara, un llibre com *Res no és personal*. És un senyal de supervivència: de tots nosaltres. D'esperança: en la poesia, en la vida i en tots nosaltres.

Crec que som molt afortunats —molt— de poder compartir, i per molts anys —i pau i que duri—, temps i espai amb un poeta com Joan-Elies Adell.

Si tinguéssiu paciència, us donaria cent cinquanta-cinc motius per llegir *Res no és personal*.

Si heu arribat fins aquí, em sembla que ho fareu igual. Us ho agraireu. Vinga, va.

FRANCESC GIL-LLUCH

Part primera

«No us contaré la coneguda història
ni us descriuré el paisatge on he viscut».

GERARD VERGÉS

«I could give facts and dates,
but to what use?».

DEREK WALCOTT

Vaig nàixer en un mes de febrer
de poca llum, després d'haver
estat engendrat, si no són
els càlculs massa errats, durant
la revetlla de Sant Joan.
A l'abast cap fotografia
de mi de menut, i els records
que conservo són escarits
i inofensius, un univers
estret i també confortable,
com l'interior d'un Sis-cents
nou de trinca, sacrificat
i coratjós. He estat sovint
un xiquet inexpert, d'orelles
massa grans, sensibles; patia
de prunyons quan venia el fred
de valent. Escasses visites
mèdiques. El recordatori
esborradís d'una lesió
a un turmell, després de ficar,
no em pregunteu com, el peu enmig
dels radis de la bicicleta.
No sé quina edat hi tindria.

Quatre anys, cinc potser? Només tinc
present el cognom del doctor,
Munera, i la casa d'un llarg
passadís amb unes manises
del terra ben ornamentades
que feia funcions de consulta
(som a la plaça de la Mera?)
al meu poble, a Vinaròs;
sabatilles d'anar per casa
que jo havia d'usar durant
el temps de recuperació,
grises, de gran quadre escocès.
Qui ets tu ara? Pregunta retòrica,
o pregunta trampa? Què fas,
vols mirar de dir-hi la teua?
O prefereixes ser una pàgina
que es desprèn d'un llibre i circula
lliure pels carrers de la tarda
fins que hi trobe acomodament,
en algun racó, o fins que algú
la llance en una paperera?

Fa poc hi vaig tornar, a Peníscola,
te'n recordes prou? M'abellia
molt recórrer la carretera
que, des de Benicarló, enfla
l'immens braç de sorra subtil
i daurada que arriba fins
a l'istme mateix del Penyal,
on es troba el famós castell
que encara acull el Papa Luna.

No ha estat possible, han canviat
el traçat. Ara des del cotxe,
de nord a sud, no pots gaudir
de la impressió d'endinsar-te
en una altra època quan
t'hi atansaves a l'hivern,
entre alts edificis de pisos
buits i hotels tancats i barrats
a una part de la carretera,
i una quilomètrica platja
d'arena idíl·lica a l'altra,
somni d'un xiquet habituat
a petites cales de còdols,
que cobejava remullar-se
en aquesta altra mar d'escàs
desnivell, i que per cobrir-te
havies de caminar metres
i més metres, fins a gairebé
no veure els perfils dels banyistes
que havien romàs a la costa.

No hi insisties gaire, no era
temps de massa rebequeries.
Els pares, gent sacrificada
i de camp, amb abundant terra
per llaurar, ensementar, regar
i recollir, mai no sentien
com una prioritat d'anar
a la mar durant el ple estiu.
Et conformaves, com la resta
d'amics fets de la teua edat,

amb les platges de pedra al poble,
la del Fortí, si anàveu a peu,
o la del Nofre o la del Barco
si empràveu bicicletes:
generoses cales al nord
que, a dir veritat, tenen altres
topònims: Cossis, Saldonar.

*

Si tornés a ser ara l'amo
d'algun d'aquells dies de mar
i cel blaus, vagarejaria
segur per les golfes polsoses,
trivials i desendreçades
d'una memòria sense fi.
Podria recordar de nou
en quin moment la llum d'un raig
de sol troba recer en la pell
d'una dona jove, estrangera
i pèl-roja, que discretament
examines amb gran desig
i curiositat, mentre intenta
bronzejar-se. Sento de nou
com palpita amb fermesa el cor
i evoco el gaudi incomparable
d'aquell pessigolleig frisós
i desconcertat en el ventre
adolescent, colpit i ingenu,
quan t'hi fixes com es marcaven
els mugrons obscurs i eriçats

en el teixit xop de la peça
blanca superior del biquini
en sortir del bany. Anotar
un primer record de desig,
que ara interpreto ben nítid,
és degustar el tast de tenir
entre els llavis aquell misteri
que és vida i que vull abocar
en un paper en blanc, lletra a lletra,
síl·laba a síl·laba, peu a peu;
la ingenuïtat que amaga
el cos en plena adolescència.

Uns ulls encara no usats,
eixuts, que inauguren la lírica
dels apetits que vindran, sota
el brancatge incert d'un futur
que furga amb ànsia desfcis
i passió. No hem anat massa
de pressa? Com és que hem passat
tan veloçment des de la infància
fins a l'ardent fam de jovencell?
No hi voldries romandre encara,
en un estrany país on tot
s'esdevé amb virginal primícia?
L'única veritat és ara
la condensada calor tesa
i serena de la migdiada.
La missió, sovint inviable
per a un xiquet ple d'energia
en plenes vacances d'estiu,

és quedar-se quiet i esperar
que els minuts passen ben de pressa.
Un record més. No sé si encara
passa en els poblets mariners
o en zones rurals, crec que sí,
que després de dinar el silenci
apaivaga la xafogor
que abraça un cel estritllat,
i els adults miren de colgar-se
i recuperar l'energia,
gràcies a una dormida
reparadora. Un record més,
passar així unes poques hores
mig avorrit, sense poder
anar a casa dels amics, o que hi
vinguen a visitar-te per jugar
una estona. Tractes també
de dormir, sense aconseguir-ho.
I per no sentir el neguit fosc
dels pensaments des de la cambra,
preparaes cafè granissat
que la mare, ben previsorà,
ha deixat al congelador,
ben rebaixat, perquè un xiquet
com tu pugui prendre'n un got
mentre deixes consumir el temps.
Enfora, al pati solellós,
la sargantana solitària
devora mosquits. Ben contràriament,
ara mires de lluny les coses
i sense calcular distàncies

de tot el temps restituit:
recuperes l'olor de terra
suada, les restes de fang
dipositades a la sola
de les sabatilles de plàstic,
quan regàveu el tarongerar
per fer passadora la calda;
recuperes l'apnea; els roncs
que et feien saber que el teu joc
distret no havia despertat
ningú, allunyat del perill
de cap regany, atent conjures
l'exorcisme d'orbes paraules
no dites, de cega prudència.
Ara t'emociona, sense
adonar-te'n, qualsevol cosa
que et porte a ells, veure brillar
per dintre, en el record, imatges,
guspires que a penes encenen
les entranyes, com la moneda
que acabes de llançar d'esquena,
i que palpita al fons de l'aigua
d'atzur fràgil de la Fontana
di Trevi, com el bes ocult
en temorencs llavis manyacs.
Calçobre d'estiu en veu baixa.

*

L'espai i el temps s'han esvaït.
Com si donessen cobertura,